

2. Закон України «Про господарські товариства» від 10.09.1991 р. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>

3. Яковлев Ю. В. Командитні товариства як суб'єкти підприємницької діяльності: дис. ... кандид. юрид. наук: 12.00.03/ Яковлев Юрій Вікторович. – Х., 2001. – 194 с.

4. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>

5. Титова О. В. Захист майнових інтересів учасників процесу ліквідації на підприємствах: дис. ... кандид. юрид. наук: 12.00.04/ Титова Олена Віталіївна. – Донецьк, 2006. – 179 с.

6. Кучеренко І. М. Організаційно-правові форми юридичних осіб приватного права: дис. ... доктора юрид. наук: 12.00.03/ Кучеренко Ірина Миколаївна. – К., 2004. – 475 с.

7. Повар П. О. Розподіл майна між учасниками при ліквідації підприємства [Електронний ресурс]. / П. О. Повар. – Режим доступу: <http://radnuk.info/statti/227-gosp-pravo/14558-2011-01-18-05-16-56.html>

8. Вінник О. М. Господарські товариства і виробничі кооперативи: правове становище. – К.: Товариство «Знання» КОО, 1998.- 309 с.

9. Рекомендації Президії ВГС України «Про практику застосування законодавства у розгляді справ, що виникають з корпоративних відносин» від 28.12.2007 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=1&nreg=v5_14600-07

Бабецька І. Я. Переважне право вкладників командитного товариства, при його ліквідації, перед повними учасниками на одержання вкладів

У статті розглянуто механізм реалізації переважного права вкладників командитного товариства, при його ліквідації, перед повними учасниками на одержання вкладів.

Ключові слова: переважне право, вклад, командитне товариство.

Бабецькая И.Я. Преимущественное право вкладчика командитного товарищества (товарищества на вере), при его ликвидации, перед полными участниками на получение вкладов

В статье рассмотрен механизм реализации преимущественного права вкладчика командитного товарищества, при его ликвидации, перед полными участниками на получение вкладов.

Ключевые слова: преимущественные права, вклад, командитное товарищество.

Babetska I.Y. The dominant rights for the depositor of limited partnerships at his liquidation, before the general partners to receive deposits

The article reviews the implementation of the prevailing rights of depositors of a limited partnership, with its liquidation, before the general partners to receive deposits.

Keywords: prevailing rights, deposit, limited partnerships.

ВАСИЛЬЄВА В.В.

ОФЕРТА І АКЦЕПТТ ЯК ЕТАПИ УКЛАДЕННЯ ДОГОВОРУ

УДК 347.44

Актуальність теми. Система договірних зв'язків в наш час стала ядром ринкового механізму в Україні. Суттєве значення має процес

укладення договору як для прав та обов'язків сторін договору, так і для всього договірної правовідношення в цілому.

Постановка проблеми. Досліджуючи договір як підставу виникнення цивільно-правового зобов'язання, неможливо обійти увагою порядок укладення договору. Неоднозначне закріплення в діючому ЦК України основних договірних понять зумовлює наукові дискусії та суперечки стосовно правової природи оферти та акцепту, які частиною дослідників розглядаються як односторонні акти. Це, в свою чергу, породжує неоднозначне тлумачення правових норм та неоднакове їх застосування в подальшому.

Аналіз досліджень даної проблеми. Окремі питання поставленої проблеми досліджувалися у працях таких науковців як М.М. Агарков, С.О.Бородовський, М.І. Брагінський, В.В. Вігрянський, Д.М. Генкін, О.В. Дзера, А.С. Довгерт, О.С. Іоффе, О.А. Красавчиков Н.С. Кузнєцова, В.М. Косак, Л.А. Лунц, В.В. Луць, І.Б. Новіцький, З.В. Ромовська, М.М. Сібільов та ін.

Постановка мети. Метою даного наукового дослідження з'ясування правової природи оферти та акцепту, встановлення їх значення при укладенні договору.

Виклад основного матеріалу. Порядок укладення цивільно-правового договору визначається самою природою договору і передбачає погоджене волевиявлення сторін стосовно їх прав та обов'язків.

Г.Ф. Шершеневич пише: «Вчинення договору передбачає наявність погодженої взаємоприйнятної волі двох чи більше осіб. Для цього необхідно, щоб один виразив іншому свою волю, тобто зробив пропозицію вступити в договір, а інший виявив волю відповідного змісту, тобто прийняв пропозицію» [1, с. 317]. Так, І.А. Покровський обґрунтовано зазначав, що договір «за своїм призначенням це спосіб врегулювання відносин між приватними особами відповідно до їх індивідуальних інтересів та потреб. Відповідно, рухомою силою будь-якого договору є угода сторін, тобто їх воля» [2, с.302].

Представники науки радянського цивільного права зазначали, що укладення договору проходить як мінімум дві стадії: 1) пропозиція укласти договір – оферта; 2) прийняття цієї пропозиції – акцепт.

В доктрині зобов'язального права відсутня єдність позицій стосовно характеристики процедури укладення цивільно-правового договору, зокрема його стадій і їх змісту.

Так, Є.О.Суханов виокремив такі стадії договору: 1) переддоговірні контакти сторін, власне переговори; 2) оферту; 3) розгляд оферти; 4) акцепт оферти [3, с. 170].

На думку Г. Верднікова і В. І. Скарго процес укладення договору включає такі стадії: 1) переддоговірні контакти сторін; 2) пропозиція укласти договір (оферта); 3) прийняття оферти (акцепт); 4) вирішення переддоговірного спору. Втім, справедливо зауважено, що перша та четверта стадії не є обов'язковими [4, с. 51–55]. Більшість вчених вважають що процес укладення договору включає тільки дві стадії – оферту та акцепт, а виокремлення в ньому додаткових стадій є зайвим: переддоговірні контакти охоплюються змістом оферти, а переддоговірні спори – змістом акцепту чи трансформацією оферента в акцептанта і навпаки. Видається правильною двочленна процедура укладення договору та вважаю, що деталізація стадій має лише суто теоретичне значення.

На дану проблему існують й інші точки зору в сучасній доктрині договірної права. Зокрема, С. А. Денисов вважає виправданим поділ процесу укладення договору на дві стадії, але тільки стосовно радянського цивільного законодавства, яке встановлювало строк розгляду оферти та не надавало значення моменту отримання акцепту. В Цивільному кодексі України значна увага присвячена факту акцепту оферти (статті 643–646), отримання акцепту розглядається як стадія укладення договору [5, с. 220].

З вираження особою волі укласти договір – оферти – починається укладення договору. На думку Є.В. Ізмайлової переписка сторін, протоколи про наміри, запрошення робити оферту та інші документи, якщо вони не відповідають вимогам, які встановлюються законодавством до оферти чи акцепту, «правових обов'язків для сторін не породжують» [6].

Офертою, згідно ч.1 ст.641 ЦК України, є адресована іншій стороні чи сторонам пропозиція укласти договір, яка містить істотні умови договору і виражає намір особи, яка її зробила, вважати себе зобов'язаною у разі її прийняття. Відповідно, оферта породжує визначені законом наслідки і таким чином є юридичним фактом.

Питання стосовно місця оферти (та акцепту) в системі юридичних фактів є доволі спірним. При цьому основна суперечка між науковцями виникає з приводу того чи є оферта одностороннім правочином (також як і акцепт), чи оферта і акцепт – складові двостороннього правочину.

Не є переконливою позиція прихильників першої теорії. На їх думку, оферта володіє всіма ознаками юридичного факту (правомірна дія, що не є договором, юридичним проступком, адміністративним актом чи судовим рішенням), який є закріплений в законі та породжує цивільні права та обов'язки (зв'язаність оферента, його обов'язок вважати себе таким що уклав договір з адресатом оферти у випадку прийняття оферти,

і право адресата оферти прийняти пропозицію оферента). Таким чином, згідно ч.3 ст.202 ЦК, яка містить поняття одностороннього правочину, оферта відповідає всім ознакам одностороннього правочину.

Ця позиція не набула значного поширення у науковому колі. Її опоненти доречно зазначають, що ці дії - пропозиція (оферта) і прийняття пропозиції (акцепт) – є лише складовими двостороннього правочину договору. Волевиявлення однієї особи (оферента), спрямоване на отримання у відповідь волевиявлення іншої особи (акцептанта), внаслідок чого виникає спільний вольовий акт, договір, що призводить до досягнення зустрічних результатів, бажаних для них [7].

Більшість авторів вважають, що оферта та акцепт не є односторонніми правочинами, а є лише складовими частинами договору. Оферта за своєю суттю є волевиявленням сторони, що бажає укласти договір. О.О. Красавчиков пише: «Договір не є юридичною сумою односторонніх волевиявлень, односторонніх актів, односторонніх правочинів і тим більше односторонніх згод» [8, с.120]. Ми погоджуємося з думкою О.О.Красавчикова, адже договір є тим кінцевим результатом, в якому воля сторін знаходить своє загальне вираження, тобто єдиним вольовим актом.

Разом з тим, варто зауважити, що наведене твердження відноситься швидше до договору як юридичного факту, а не до процесу його укладення, в ході якого відбувається направлення та прийняття односторонніх волевиявлень. Таким чином, оферту та акцепт варто розглядати не як елементи, а як етапи укладення договору.

М.І. Брагінський наполягає на тому, що оферта і акцепт не є односторонніми правочинами і посилається на діючий ЦК РФ: «Офертою визнається в п.1 ст. 435 ЦК РФ намір особи, яка зробила пропозицію, вважати себе такою, що уклала договір з адресатом, яким буде прийнята пропозиція. Мета оферти полягає не в тому, щоб укласти договір, а в тому, щоб поставити товари, виконати роботи чи надати послуги чи замовити це все. Відповідно, зміст оферти і акцепту співпадає не лише одне з одним, але і зі змістом договору» [9].

Можна погодитись з даним науковцем в тому, що стосується співпадіння змісту оферти, акцепту і договору. За загальним правилом в ч.1 ст. 640 ЦК договір є укладеним з моменту отримання особою, що направила оферту, відповіді про прийняття пропозиції. Оферта містить усі істотні умови договору (п.1 ч.1 ст.638), а акцепт повинен бути повним і безумовним згідно ч.1 ст.642 ЦК. Отже, акцепт в частині договірних умов повинен повністю співпадати з офертою. Таким чином, при найкоротшому шляху укладення договору (без направлення акцепту на

інших умовах, що буде вважатись новою офертою і т.д.) договір буде укладеним на умовах, вказаних в оферті, а тому зміст оферти, акцепту та договору в частині договірних умов будуть співпадати завжди, що, на наш погляд, уже є доказом того, що договір не є просто сумою оферти та акцепту.

Складно погодитись з твердженням М.І. Брагінського стосовно того, що оферта спрямована не на укладення договору, а на виконання робіт, поставку товару та ін. Всі ці зазначені науковцем дії є по суті виконанням договору. З договору виникають обов'язки сторін з передання майна, оплати товарів, робіт, послуг, в той же час як наслідком направлення оферти є лише зв'язаність оферента своєю пропозицією і право адресата прийняти оферту.

З іншого боку, нам видається, що в наведеній цитаті М.І. Брагінський намагався навести аргумент того, що оферта не є одностороннім правомочинном, а є «сходиною» до договору. Мається на увазі те, що об'єктивно оферта сама по собі цінності для сторони не має, вона лише є способом формування єдиного волевиявлення для створення договору в кінцевому результаті.

При диференціації односторонніх правочинів зазвичай акцентується увага лише на односторонньому характері дії і на визнанні його підставою виникнення правових наслідків [10, с.135-157]. Пізніше звертали увагу на право розпорядження правами як відправну точку віднесення односторонніх актів поведінки до правочинів. Якщо виходити із ствердження того, що до односторонніх правочинів відносяться ті акти, які «виражають розпорядження суб'єктом своїми суб'єктивними правами» [11, с.62], то складно відмежувати юридично значимі односторонні акти поведінки суб'єкта права, що не набувають ознаки правочинів, від актів поведінки, що набувають такої ознаки.

При дослідженні правової природи оферти та акцепту слід виходити з того, що дані правові феномени не є односторонніми правочинами з наступних підстав.

По-перше, за прямою вказівкою закону у разі відсутності безумовної згоди на прийняття пропозиції оферента і акцептант міняються місцями. Це відбувається в межах одного соціального зв'язку з приводу одного і того ж самого предмету. Та обставина, що акцепт може мати місце при наявності оферти, не виключає зміни ролей суб'єктів. При здійсненні двох односторонніх правочинів, які є елементами єдиного юридичного складу, що необхідні для виникнення правовідношення, така зміна в межах одного соціального зв'язку по відношенню до одного і того ж об'єкту неможлива, а якщо вона відбувається, то має місце здійснення

суб'єктом іншого правочину, який не зводиться до двох уже існуючих. Так, учасник, який подав роботу на конкурс не може виступати в межах зобов'язання, що виникло, засновником конкурсу.

По-друге, правочин встановлює конкретні межі можливої поведінки суб'єктів. При оферті та акцепті істотні умови договору виносяться на обговорення, а також існує можливість висловлювання своїх пропозицій стосовно визначення прав та обов'язків, однак не визначаються їх межі. Факт того, що оферта породжує певні правові наслідки, а саме створює обов'язок оферента вважати себе зобов'язаним у разі прийняття пропозиції свідчить лише про те, що оферта лише є юридично значимою дією, проте така зв'язаність не є тим бажаним правовим результатом, на який вона спрямована.

Оферта та акцепт виступають лише процедурою укладення договору. Межі можливої та належної поведінки (права та обов'язки) встановлюються за наслідком такого обговорення, тобто за результатом погодження воль. Свободу в реалізації правосуб'єктності закон визначає через результат погодження воль.

Не випадково в англо-американській правовій системі договір трактується як обіцянка (promise), чи гарантія (assurance), яку одна сторона (promisor) приймає по відношенню до іншої (promisee). Для того, щоб така обіцянка спричинила правові наслідки, вона повинна бути прийнятою іншою стороною [13, с.6]. Такий результат погодження воль суб'єктів відрізняє договір як юридичний факт від юридичного складу, тобто сукупності юридично значимих обставин, що породжують правовідношення не лише на основі взаємної згоди, але в силу причин іншого порядку.

По-третє, новий ЦК України вперше визначив оферту, акцентуючи увагу на меті, яку переслідує оферент – вважати себе зобов'язаним укласти договір з адресатом, який прийняв пропозицію. Погоджуємося з Ю.П. Єгоровим, котрий досліджував видову диференціацію односторонніх правочинів і зазначав, що оферта та акцепт – це процедурні дії, що породжують організаційно-передумовні правовідносини [12, с.21]. Поряд з односторонніми правочинами і актами виконання прав та обов'язків вони є різновидом юридично значимих односторонніх дій, що опосередковують процес здійснення правочинів-договорів.

Висновки. Таким чином можна говорити про те, що оферта та акцепт не є односторонніми правочинами та не володіють ознакою автономності, яка є необхідною для правочину. Вони є лише етапом домовленості сторін на шляху до укладення договору.

1. Шершеневич Г.Ф. Учебник русского гражданского права (по изданию 1907 г.). – М.: Фирма «СПАРК», 1995. – 556 с.
2. Покровский И. А. Основные проблемы гражданского права. М.: Статут, 1998. – 353 с.
3. Суханов Е.А. Гражданское право: В 4 т. Том 3: Обязательственное право, 2008. – 766 с.
4. Вердников В.Г., Скарго В.А. Заключение хозяйственного договора. – Сов. гос. и право, 1971. – № 1. – С. 22–29.
5. Денисов С.А. Некоторые общие вопросы о порядке заключения договора // Актуальные проблемы гражданского права: Сб. ст. – М., Статут. 2002. – 542 с.
6. Измайлова Е.В. Подготовка к заключению договора на выполнение маркетинговых исследований // Юрист. – 2008. – № 1. – С. 39-47.
7. Ансон В. Договорное право. – М.: Юридическая литература, 1984. – 463 с.
8. Красавчиков О.А. Юридические факты в советском гражданском праве. М., 1958. – 183 с.
9. Брагинский М.И., Витрянский В.В. Договорное право. Книга первая: Общие положения. – М., Статут. 2001. – 652 с.
10. Толстой В.С. Понятие и значение односторонних сделок в советском гражданском праве. Труды ВЮЗИ. Т.5. М., 1966. – с.135-157.
11. Алексеев С.С. Односторонние сделки в механизме гражданско-правового регулирования // Антология уральской цивилистики 1925-1989. М.: Статут, 2001. – с.62.
12. Егоров Ю.П. Видовая дифференциация сделок // Вестник оренбургского государственного университета. – 2004. - №9. С.18-24.
13. Гражданское и торговое право капиталистических государств // Отв.ред Р.Л. Нарышкина. М.: Международные отношения. 1984. - Ч.2.
 Васильева В.В. Оферта і акцепт як етапи укладення договору
 Стаття присвячена дослідженню питання укладення договору, а також основних стадій його укладення. Дане дослідження розкриває правову природу оферти та акцепту.
Ключові слова: договір, порядок укладення, оферта, акцепт.
 Васильева В.В. Оферта и акцепт как этапы заключения договора
 Статья посвящается исследованию вопроса заключения договора, а также основных этапов его заключения. Данное исследование раскрывает правовую природу оферты и акцепта.
Ключевые слова: договор, порядок заключения, оферта, акцепт.
 Vasilyeva V.V. Offer and Acceptance as stages of Agreement
 The article contains research of question of agreement conclusion, and also the basic stages of its conclusion. This research exposes legal nature of offer and acceptance.
Keywords: agreement, agreement conclusion, offer, acceptance.